

I Odpovězte na následující otázky (s pomocí toho, co jsem ukazoval na tabuli):

1. Jedu v autě po prázdné rovné silnici rychlostí $v = 100 \text{ km h}^{-1}$, časová derivace rychlosti je $\frac{dv}{dt} = 10 \text{ km h}^{-1} \text{ min}^{-1}$. Jak rychle zhruba pojedou za dvě minuty? A jak rychle jsem asi jel před minutou?
2. Odhadněte, čemu se rovná $\sqrt[3]{28}$, pokud víte, že $\sqrt[3]{27} = 3$ a $d\sqrt[3]{x} = \frac{dx}{3x^{2/3}}$.
3. Vysvětlete, proč je funkce rostoucí v těch bodech, kde je její derivace kladná, a klesající tam, kde je derivace záporná.
4. Vysvětlete, proč funkce může mít maximum nebo minimum jen tam, kde je derivace rovna nule.
5. Nakreslete schematicky graf nějaké funkce, která v nějakém svém bodě nemá derivaci.
6. Vysvětlete, proč je derivace rovna směrnicí tečny k funkci v daném bodě.

2 Vypočítejte derivace následujících funkcí — měla by Vám stačit pravidla o derivaci součtu, součinu a podílu. a a b jsou reálné konstanty.

1. $\frac{1}{x} + \frac{2}{x^2} + \frac{3}{x^3}$;   2. $(x-a)(x-b)$;   3. $\frac{x - \sin x \cos x}{2}$;   4. $x^2\sqrt{x} - x\sqrt{x^2}$;   5. $(1-\sqrt{x})(1+x)$;
6. $-\frac{x}{2} + \frac{1+x^2}{2} \arctg x$;   7. $(x+1)(x+2)^2(x+3)^3$;   8. $x^2 e^x \sin x$;   9. $\frac{x^2-1}{x^2+1}$;   10. $\frac{x \ln x}{1+\ln x}$;
11. $\sqrt[3]{\frac{1+x}{1-x}}$;   12. $\frac{(1-x)^a}{(1+x)^b}$.

3 Na tyto příklady už bude potřeba i řetězové pravidlo (derivace složené funkce):

1. $\ln \cos x$;   2. $2x - (1-x^2) \ln \frac{1+x}{1-x}$;   3. $\ln(\ln(\ln x))$;   4. $\frac{x^2}{4} - \frac{x}{4} \sin 2x - \frac{\cos 2x}{8}$;   5. $\frac{\cos x}{2 \sin^2 x}$;
6. $\text{tg}^4 x - 2 \text{tg}^2 x - 4 \ln \cos x$;   7. $\arctg \sqrt{1-x^2}$;   8. $x(\arcsin x)^2 + 2\sqrt{1-x^2} \arcsin x - 2x$;
9. $e^{\sin x + \cos x}$;   10. $2^{\text{tg} x}$;   11. $e^{\sqrt{x}}(\sqrt{x}-1)$;   12. $x^{(a^x)} + a^{(x^a)} + a^{(a^x)}$.

4 Zkuste také tyto ještě zákeřnější příklady:

1. $e^{ax} \frac{a \sin bx - b \cos bx}{a^2 + b^2}$;   2. $\frac{\arcsin x}{\sqrt{1-x^2}} + \frac{1}{2} \ln \frac{1-x}{1+x}$;   3. $\frac{1}{2\sqrt{ab}} \ln \frac{\sqrt{a} + x\sqrt{b}}{\sqrt{a} - x\sqrt{b}}$;
4. $\frac{2}{\sqrt{a^2-b^2}} \arctg \left(\sqrt{\frac{a-b}{a+b}} \text{tg} \frac{x}{2} \right)$;   5. $\frac{x}{2} \sqrt{x^2+a^2} + \frac{a^2}{2} \ln(x + \sqrt{x^2+a^2})$;
6. $\frac{\arcsin x}{x} + \frac{1}{2} \ln \frac{1-\sqrt{1-x^2}}{1+\sqrt{1-x^2}}$;   7. $\frac{1}{4\sqrt{2}} \ln \frac{x^2+x\sqrt{2}+1}{x^2-x\sqrt{2}+1} - \frac{1}{2\sqrt{2}} \arctg \frac{x\sqrt{2}}{x^2-1}$.

5 Někdy je zapotřebí funkci před derivováním trochu přepsat. V následujících příkladech se to týká mocnin:

1. x^x . Tady přepište $x^x = e^{x \ln x}$ a pak derivujte;   2. $x^{(x^x)}$;   3. $(\sin x)^{\cos x}$;   4. $(\ln x)^{\text{tg} x}$.

6 Samozřejmě můžeme derivovat i výrazy obsahující libovolnou funkci. Řekněme, že y je nějaká funkce x ; pak můžeme například podle řetězového pravidla psát $(y^2)' = 2y \cdot y'$ (y^2 se derivuje na $2y$ a $y(x)$ je vnitřní funkce, která se derivuje na y'). Podobně derivujte i následující výrazy:

1. $x^2 \cdot y$;   2. $y \sin y$;   3. e^y/y ;   4. $y^3 + y^2 + y$.